

Gedurende nagenoeg vier eeuwen bestond in de parochie Lissewege de Cistercienser-abdij Ter Doest. In 1106 werd er een Benediktijner-priorij gesticht, die omstreeks 1174 overging naar de Cisterciensers als dochter-abdij van Ter Duinen bij Veurne. Het was de 'Capella van Onze Lieve Vrouw van Thosan', een woord met nog steeds betwiste oorsprong waaruit zich in de loop der jaren de naam 'Doest' zou ontwikkelen. De opgang van Ter Doest is gelijklopend met deze van Ter Duinen: voor beide abdijen betekende de 13de eeuw een periode van grote bloei. De abdij Ter Doest stichtte haar 'grangiae' of uithoeven vooral in Zeeuws-Vlaanderen: het land van Aardenburg en Hulst en op de eilanden. De totale oppervlakte van deze hoeven zal zowat rond de vierduizend ha geschommeld hebben. In de dertiende eeuw ook werden de meeste gebouwen van de abdij opgetrokken. Als bouw-abten citeren wij vooral: Jan Smedekin, Niklaas Cleywaert, Willem van Hemme en Jan Stefaan. Reeds van de veertiende eeuw af kwam het langzame verval. Toen in 1559 het Bisdom Brugge opgericht werd, was de afschaffing van de abdij een van de bepalingen: de inkomsten vormden immers een dotatie voor de nieuwe bisschopszetel. In 1571 werden de kloostergebouwen door de Geuzen verwoest. Van 1624 af was Ter Doest een uithoeve van Ter Duinen, en dit bleef zo tot in 1833, het jaar waarin ook van deze eertijds bloeiende Cistercienser-abdij de laatste monnik stierf.

Bouwkundig sloten de gebouwen van de abdij Ter Doest vermoedelijk aan bij deze van Ter Duinen, waarvan wij na het ikonografisch en archeologisch onderzoek der laatste jaren een steeds duidelijker beeld kregen. De grondvesten van Ter Duinen werden onder het zand bewaard, terwijl wij anderzijds een af-

de abdij ter doest en de kunst

beeiding hebben van Pourbus. Voor Ter Doest is de ikonografie uiterst schraal. De gebouwen werden afgebroken tot de laatste stenen, en de vochtige poldergrond is uiteraard wel een zeer slechte bewaarplaats.

Maar er blijft de dertiende-eeuwse schuur, een kostbaar stuk uit ons patrimonium. Zij is de enige die bewaard bleef van al haar soortgenoten in ons land. De middeleeuwse schurenbouw der abdijen kende ten noorden van Alpen en Pyreneeën een grote uitbreiding in de twaalfde en de dertiende eeuw. Nagenoeg dezelfde principes werden toegepast bij de oprichting van markthallen en bij de houtbouwkunst der kerken. Deze schurenbouw heeft zijn belang bij de studie over de oorsprong van het middeleeuwse beukensysteem. Tot in de veertiende eeuw en later werden dergelijke schuren gebouwd die soms tot vijf beuken telden. In onze gewesten wordt haar aantal zowat op vijftig geschat. Van een paar hiervan resteren stukken o. m. te Koksijde en te Wulpen.

De bibliotheken van Ter Doest en Ter Duinen waren rijk aan verluchte handschriften. Hoewel een groot deel hiervan tijdens de Hervormingstroebelen verdween, worden thans nog waardevolle stukken bewaard in de verzamelingen van de Stadsbibliotheek en het Groot Seminarie te Brugge. Welke hoogst interessante tentoonstelling zou hiermee kunnen ingericht worden!

De oudste manuscripten van Ter Doest, dagtekenend uit de eerste helft van de dertiende eeuw waren vermoedelijk afkomstig uit de kapittelschool van Sint-Donaas te Brugge. In de tweede helft van deze eeuw bezat Ter Doest een scriptorium van eerste rang. De lekebroeder Henricus, die er werkte, is de auteur van waardevolle werken o. m. van een vierledige, rijk-

geïllustreerde bijbel (1250-1270). Ook uit latere tijd zijn kostbare werken bewaard o. m. een missaal uit de vijftiende eeuw.

In de tweede helft van de dertiende eeuw leefde in de abdij Ter Doest de monnik-schrijver Albericus Thosanus. Hij vertaalde uit het Frans in het Latijn een werk over de edelen die deel namen aan de kruisvaarten. Dit werk, dat geciteerd wordt tot in de zeventiende eeuw, is verloren gegaan.

Albericus schreef ook de biografie van de Glz. Bartholomeus van der Aa, met de kronieken van de door deze figuur gestichte abdijen: Maagdendal, Nazareth en Florival; verder een biografie van de Glz. Ermenгарde, abdis van Maagdendal, en van de Glz. Elisabeth, abdis van Nazareth. Hij stierf in 1286, maar jaren later werd dit werk voortgezet door zijn confrater Victoricus van Ter Doest, die overleed in 1383.

De monnik-dichter Walter van Mude schreef een merkwaardige Latijnse lofzang op het leven van Sint-Torfinn, een Noorse bisschop die in 1284, als balling uit zijn land verdreven, in de abdij overleed.

Van Willem de Smidt, die abt was van 1356 tot 1375, verscheen een drieledig werk over theologie. Omstreeks 1482 leefde in de abdij de monnik-geneesheer Nicolas Salicet. Hij schreef verscheidene boeken o. m. Antidotarium Animae, De Arte Moriendi, Speculum Peccatoris, en werd later abt in het Bisdom Straatsburg. Dit zijn zowat de voornaamste schrijvers die in de abdij Ter Doest hebben geleefd. Allemaal zijn ze thans vrijwel onbekend omdat het merendeel van hun geschriften, vooral tijdens de Hervorming, verdwenen is en het overige in onze ogen zijn belang verloor.

LUCIEN DENDOOVEN

